

OSNOVNA USMJERENJA I ZADACI: ŽUPA, ŠKOLA I VJEROUČITELJ

Ante Pavlović

Odmah na početku sve sudionike 19. KLJŠ u Zagrebu srdačno pozdravljam.

Nakana mi je u kraćem uvodnom predavanju istaknuti glavne smjernice i zadaću 19. KLJŠ kako bi se odmah na početku mogao uočiti njezin cilj, ali i cjelokupni rad.

Raspravljajući, naime, o nekim osnovnim pitanjima naše kateheze i katehetske djelatnosti u odnosu na promjene koje su se dogodile u našem društvu, prošle smo godine na 18. KLJŠ u Đakovu načeli temu koja - duboko sam uvjeren - u ovim trenucima znači stanoviti iskorak i postaje ishodištem novoga evangelizacijsko-katehetskog pokreta i hoda Crkve u Hrvata. Već je tada naša pozornost bila usmjerena razmatranju opravdanosti, značenju i mogućnostima uvođenja vjerskog odgoja i obrazovanja u javni društveni ambijent, tj. u odgojno-obrazovni sustav škola te društvenih medija. Bilo je prijepornih pitanja koje je valjalo stručno i znanstveno vrednovati, posve jasno artikulirati, zauzeti stav i izložiti ga našoj crkvenoj i društvenoj javnosti. Nisu pritom izostale brojne stručne rasprave, oprečna stajališta i priopćenja. Na kraju je i naša Biskupska konferencija donijela odredbu o postupnom uvođenju vjeronauka konfesionalnog tipa, dakle katoličkog vjeronauka, u odgojno-obrazovni sustav građanskih osnovnih i srednjih škola u Republici Hrvatskoj.

Tim činom načinjen je prvi značajan korak, koji zahtijeva slojevit, sustavan i pregalački rad kako bi započeti evangelizacijsko-katehetski projekt i program naše Crkve bio uistinu plodan.

Drugi značajan naglasak, koji je veoma istaknut u odluci naših biskupa, usmjeren je bezuvjetnom očuvanju i daljnjem razvijanju župne kateheze, koja svoje prvotno, prirodno i nezaobilazno mjesto nalazi unutar kršćanske zajednice (župe). Taj poziv naših biskupa da se ostane vjeran župnoj katehezi, uz uvođenje školskog vjeronauka u građanske škole, kod nekih je izazvao i još izaziva nedoumice, nejasnoće i upite, koji se mogu na neki način sažeti u niz sljedećih pitanja: Koja je pojmovna i sadržajna razlika između školskog vjeronauka i župne kateheze? Mogu li, na koji način i u kojoj mjeri ova dva vjerska odgojno-obrazovna procesa i puta stajati u komplementarnom jedinstvu, prožimati se ili se pak isključuju? Koji bi bili svrha i odgojni ciljevi, sadržaji i sl. župne kateheze, a koji školskog vjeronauka? Hoće li razlučivanje kateheze i vjeronauka biti umjetno i isforsirano ili ima svoju unutrašnju odgojnu logiku utemeljenu na teološkim i antropološkim razlozima? Neće li školski vjeronauk potisnuti ili posve istisnuti katehezu djece i mladih u župnim zajednicama? Hoće li župna kateheza biti možda samo prigodna priprava djece za sakramente ili ona u sebi sadrži daljnje i složenije ciljeve? Tko će biti nositelj vjerskog odgoja u školi i u Crkvi? Kakva je budućnost vjeroučitelja u odnosu na zahtjeve koje Crkva pred njih stavlja? To su samo neka od pitanja koja danas postavljaju pojedinci i šira javnost, i to bilo na planu stručno-znanstvenog promišljanja problema, bilo da se radi o nejasnoćama, bojaznima ili pak strepnjama. Jedni već sada go-

vore o plodovima, drugi o neuspjesima, dok se mnogi boje zahtjevnosti i odgovornosti pred zadacima koji čekaju pastoralne djelatnike - svećenike, redovnice ili laike vjeroučitelje.

Svi spomenuti upiti bili su podloga i ideja vodilja Stalnom odboru KLJŠ u izboru globalne teme ovogodišnje KLJŠ, ali i u odabiru pojedinih tema predavanja kako bi se u najvećoj mjeri pokušalo odgovoriti zahtjevima trenutka i očekivanjima vas sudionika Škole koji ste se ove godine okupili u zaista velikom broju.

Sama tema - "Vjerski odgoj u školi i u župnoj zajednici s posebnim naglaskom na programima i profilu vjeroučitelja" - ukazuje na mnogostrukost zadataka koje možemo barem djelomično osvijetliti bez uvjerenja da ćemo odgovoriti na sva pitanja i sve nazočne posve uputiti u cjelovitu realizaciju vjeronaučnog programa. Tek će to biti doprinos Škole dobrom početku jednoga drugog procesa. Stoga ovaj naš zadatak smatramo vrlo hitnim i korisnim. Potrebno je u tom smislu već sada jasno definirati smisao, načela i ciljeve vjerskog odgoja u školi i u župnoj zajednici, te u njega uključiti osobe i crkvene strukture, tj. Božji narod u cjelini, što će našoj Crkvi dati mogućnost da u duhu II. vatikanskog sabora započne aktivnije uključivati vjernike svjetovnjake u proces evangelizacijske misije Crkve. A to ujedno traži određenu hrabrost, postupnost i odgovornost.

Na području cjelovitijeg promatranja tematskih sadržaja Škole, bilo na teorijskom planu, bilo na planu praktičnog rada u timovima, može se susresti sljedeće: Kateheza u župnoj zajednici u odnosu na vjeronauk u školi te uvid u programe vjerskog odgoja za osnovne i srednje škole, i napokon lik vjeroučitelja.

Pred nama je zahtjevan i slojevit zadatak koji traži najprikladniji put vjerskog odgoja i obrazovanja. Uvjeren sam da putnik koji sa štapom u ruci oprezno hoda od mjesta do mjesta te ustrajno i strpljivo istražuje svijet bolje upozna krajeve i usude ljudi negoli onaj tko usidren u sjedalo brzog vlaka sve to letimično promotri kroz prozor. Zato naš zajednički, mudri i promišljeni

hod oslonjen na iskustvo Crkve može voditi postizanju željenih rezultata i očekivanih plodova.

Nakana nam je, stoga, odmah na početku odrediti svrhu, ciljeve i osnovne dimenzije cjelovitoga vjerskog odgoja u župi i u školi. To razlučivanje ne vodi umjetnom razdvajanju ili pak isključivosti već komplementarnom jedinstvu dvaju putova vjerskog odgoja i obrazovanja, koji se međusobno prožimaju i čine jedinstvenu stvarnost evangelizacijskog poslanja Crkve. Naznačimo to, kateheza teži potpunom, sustavnom i cjelovitom odgoju svjedočke vjere pojedinca i cijele kršćanske zajednice, uvodeći ih u tajnu i iskustvo liturgijskog i sakramentalnog života, u sakramente i liturgiju Crkve, koja je "culmen et fons" njezinog života. U isto vrijeme župna kateheza uvodi u život zajednice, izgrađuje kršćansku zajednicu koja kroz svjedočenje i naviještanje, vjeru pretače u crkveno služenje ili dijakoniju. Konačni cilj i svrha kateheze bila bi odgoj za "liturgiju života" koja smjera proslavi Boga u svakodnevnoj životnoj stvarnosti.

Vjeronauk u školi, čineći komplementarno jedinstvo s katehezom u župi, u većoj se mjeri utkiva u društvenu povijesno-egzistencijalnu i kulturnu razinu vjerničke prisutnosti u svijetu obilježenom potresima i društvenim mijenama. Globalni cilj vjeronauka u školi teži postizanju cjelovite integracije vjere i života u konkretnoj društvenoj zbilji svakog pojedinca, u njegovoj kulturi, povijesnim, političkim, gospodarskim i drugim datostima. Nakana je vjerskog odgoja da kroz prizmu Božje riječi i nauka Crkve osposobi mlade ljude kritički prosuđivati "znakove vremena", društvenu stvarnost i stvarnost svijeta, kako bi osobno mogli zauzeti stav vjere te pridonijeti da naša povijest i ljudsko društvo postanu boravište puno smisla pojedincu i zajednici. Taj bi se proces mogao sažeti u svrhu vjerskog odgoja u školi, koji teži integraciji vjere i života u društvu.

Različujući svrhu, ciljeve i zadace te druge elemente župne kateheze i školskog vjeronauka, govorit će nam dr. Alojzije Hoblaj.

Kateheza pak, kako smo već naglasili, ostaje i dalje središte evangelizacijskog katehetskog djelovanja Crkve. Bogato katehetsko iskustvo koje smo dosad stekli unutar župnih zajednica, uz neke nedorečenosti i manjke, treba nadalje razvijati i primjerenije organizirati. Ako bi se već sada, uz ozbiljan pristup razlučivanju kateheze i školskog vjeronauka, stvorila klima prihvaćanja novog projekta naše Crkve i poradi lo na permanentnom osposobljavanju pastoralnih djelatnika i vjeroučitelja kroz postojeće institucije, rad na oba područja mogao bi biti u vjerskom i odgojno-obrazovnom smislu plodniji nego dosada. Ostajući vjerni i župnoj katehezi, koja kod nas ima bogatu tradiciju, i povezujući je programski sa školskim vjeronaukom izbjegle bi se nedorečenosti i opasnosti kroz koje je prošao vjerski odgoj u nekim krajevnim Crkvama Europe.

Ako ustvrdimo da je naša dosadašnja kateheza u župnoj zajednici bila opterećena programskim i sadržajnim ciljevima koji nužno ne pripadaju u katehezu (posvećivanje pozornosti mnogim pitanjima iz nacionalne povijesti, kulturne i religiozne baštine, koja bi pripadala u neke druge školske predmete), onda se može vidjeti da je u tome smislu naša kateheza bila sputana sadržajem, a katehetski priručnici pozamašni, opširni i nabijeni mnogostrukim sadržajima. Sada je prilika da se župnoj katehezi jasno naznače ciljevi, sadržaji i programi kako bi se istaknula njezina posebnost. O posebnoj zadaći kateheze i o njezinoj budućnosti bit će riječi u izlaganju dr. Bernardina Škunce. Vjerujem da će uz ova razmišljanja i u korelaciji s njima biti lakše slijediti predavanja o programima katoličkoga vjerskog odgoja u osnovnoj školi (dr. J. Baričević) i u srednjoj (dr. M. Pranjić). Ta će predavanja pomoći i jasnijem razumijevanju i lučenju odnosa župne kateheze i školskog vjeronauka. Postavljajući, naime, načela cjelovitoga vjerskog odgoja i obrazovanja unutar školskog sustava (kurikularni model) moći će se uočiti na razini svrhe, ciljeva, sadržaja i metodike opravdanost i vrijednost tog projekta u razmaku od predškolske dobi djece do završetka

srednje škole. Ti programi slijede unutarnju logiku rasta i razumijevanja vjere pa se ravnaju prema zakonima postupnosti, sustavnosti i cjelovitosti u iznošenju poklada katoličke vjere i njezinog utkivanja u život pojedinaca i zajednice. Kako isti programi moraju imati pedagošku vrijednost, pazi se na subjekt kateheze, tj. na različitu dob djece i mladeži, ravnajući se prema psihopedagoškim zakonitostima njihova sazrijevanja na intelektualnom, afektivnom i djelatnom planu. Ako imamo u vidu važnost društveno-kulturnog ambijenta za razvoj i sazrijevanje osobnosti u svim njezinim dimenzijama, posve je prirodno da vjeronaučni programi moraju uvažiti te činjenice te ih odgovorno i mudro utkati u programe vjerskog odgoja i obrazovanja.

S druge pak strane, uvijek treba imati na umu činjenicu da Božju riječ i odgoj u vjeri posreduje živa osoba, koliko god vjera bila besplatan Božji dar. Potrebna je, naime, stručna pomoć osobe u odgoju u vjeri - bilo kao prenositelja sadržaja, bilo kao autentičnog svjedoka. Tu odgovornu zadaću na razini župe i škole imaju katehete i vjeroučitelji ukoliko su sami dosegli ljudsku i vjerničku, duhovnu i moralnu zrelost. Stoga vrijedi istaknuti da vjeroučitelj u vjerskom odgojnom procesu zauzima odlučno prvo mjesto, koliko god imali dobre programe i vjeronaučne priručnike. U tom smislu željeli smo u radu ove Škole osobitu brigu posvetiti liku vjeroučitelja, ističući njegov duhovno-vjernički identitet, što će učiniti dr. J. Baloban, a potom vjeroučitelj profesionalni i stručni identitet, o čemu će govoriti mr. Mićo Pinjuh.

Razgovor o identitetu vjeroučitelja odnosno katehete bit će stanovita prigoda za prosudbu našega dosadašnjeg odnosa prema radu u katehezi i uopće na vjerskom odgojnom planu, ali i poticaj za uvijek potreban novi i bolji početak.

Rad u timovima, koji ove godine nije moguće izvesti prema svim zakonitostima grupnog rada zbog velikog broja sudionika, omogućit će nam barem u temeljnim linijama uvid u programe vjerskog odgoja za osnovne i srednje škole. Zato nam je i glavna nakana senzibilizirati sudionike za vjero-

naučnu problematiku i uputiti u početni rad s programima. Ovdje započeti posao trebao bi se nastaviti na razini dijeceza, regija i dekanata.

U timskom radu naglasak će se također staviti na župnu katehezu pa će rad s prispjelim radnim materijalima što su ih pripremili animatori moći obogatiti vašu katehetsku praksu. Posebnu pak pažnju u timskom radu posvetit ćemo liku vjeroučitelja, koji je nositelj cjelovitog programa.

Isto tako, kako ne bismo ostali na razini vjerskog odgoja djece i mladeži srednjih škola, u timskome radu bit će govora i o vjerskom odgoju studentske mladeži, koja čini znatan dio populacije, a u radu s njima otvara se mogućnost njihovoga većeg an-

gažiranja u evangelizacijskoj zadaći Crkve.

Na kraju rada naše Škole dr. Milan Šimunović, predsjednik Stalnog odbora, dat će sažetak njezina rada.

Ako to imamo unaprijed na umu te već sada s pouzdanjem, odgovorno i kritički počnemo razmišljati i djelovati, s optimizmom možemo gledati u budućnost naše katehetske i vjeronaučne prakse.

Ne bismo nikako trebali biti obeshrabreni, pogotovo ne na početku, zadaćom koja stoji pred nama, jer smo samo sijači na njivi Gospodnjoj. Neka onaj tko daje kišu i sjeme sijaču učini da naš trud uzraste i donese plod koji ćemo, zajedno s njime i poradi njega, skupljati u snoplje svoje.

Svim sudionicima 19. katehetske ljetne škole želim zauzet i ustrajan rad.